

KOCSIS LENKE

A hiány is a folklór része

Laudáció Sándor Zoltán Híd Irodalmi Díjához

Sándor Zoltán 1973-ban született Nagybecskerekben. „Amikor megtudta, hogy nem lehet pilóta – felriadt. Ekkor látott napvilágot első verse” (B. Foky István szerk. 1998. *Simogasd meg az árnyékok! Ifinovellák*. 106. Szabadka: Grafoprodukt). Írói, pontosabban költői indulása a *Híd* folyóirathoz is szorosan kötődik. Az 1997-es év szeptember–októberi számában a *Fiatalok műhelye* rovat versblokkja a Sziveri János Művészeti Színpad verspályázatára beérkezett anyagából közölt egy válogatást. A 679. oldalon *Sándor Zoltán versei* felvezetéssel négy rövid szöveg olvasható: az *Eufória*, a *Pillantásom eltűnik a messzeségben*, a *Már megint* és az *Agónia*. A forma már itt, ebben a négy zsenyében is rövid, a tartalom pedig erőteljesen sűrített, ami bő negyed évszázadnyi távlatból több mint izgalmas összecsengés – de egyelőre maradjunk még egy kicsit az ezredforduló tájékán. A következő években antológiában is jelentek meg versei, majd 2002-ben *Sár* címmel egy verseskötet. A líraival párhuzamban haladtak prózai szárnypróbálgatásai, 1998-ban két szöveggel szerepelt a *Simogasd meg az árnyékok!* címmel és *Ifinovellák* alcímmel megjelent rövidpróza-antológiában. Egy évvel a verseskötet megjelenése után, 2003-ban megérkezett az első novelláskötet: *Az élő J. K. – tündérmesék a cinikus és melankolikus J. K.-ról – a világűr gyöngyszemű utasáról*. Az *Örömszövegtől a paraboláig* című kritikáját Fekete J. József – aki a kötet utószavát is írta – a következő megjegyzéssel zárta: „mostani prózakötete pedig arra enged következtetni, hogy a számára legkézenfekvőbb műfajt is megtalálta” (Fekete J. József. 2003. *Örömszövegtől a paraboláig*. *Magyar Szó*, dec. 20–21. 29). Ez a megállapítás helytállónak bizonyult, ugyanis az azóta is derekasan gyarapodó életmű hét darabja novelláskötet. A kiadványok sorában az *Apátlanok* az előkelő tizedik helyet foglalja el.

Az *Apátlanok* kisprózáit, mint azt már a cím többes száma is előrevetíti, és a fosztóképzős szerkezet finoman sejteti, egy az egész kötetet átívelő téma, a hiány, pontosabban annak különböző alakzatai formálják egységes szövegvilággá. Az elrendezés is alaposan átgondolt koncepciót sejtet, a tizennégy szöveg négy darab három írást tartalmazó, egymáshoz motívumokban és gondolati síkon szorosabban kötődő fejezetbe rendeződik. Ezeket a blokkokat pedig két olyan novella keretezi, melyeket egyrészt a megbomlott és torzult emberi kapcsolatok, másrészt a szereplők által különböző formákban elszennvedett partizánterror motívumai kapcsolnak össze. Az első novella, az *Otthon* már lényegében ki is jelöli a kötetben megjelenő hiányok egyik kiemelt vonulatát, a családi viszonyok csonkolódását, mely módoszatainak a továbbiakban szinte enciklopédikus számbavétele következik, amit több szövegben kísérnek az elidegenedés tapasztalatai. A történetek között ugyan sem a szereplők, sem pedig a helyszínek tekintetében nincs konkrétan kimutatható egyezés, sem átjárás, ennek ellenére egy térben és időben jól körülhatárolható szövegegyüttessel állunk szemben. Az elbeszélések jelentős része a jelent a múlt eseményeinek tükrében is értelmezi, az elbeszélői emlékezet a kötet utolsó szövegében, a *Negyedik nővér*ben egészen a 20. század első feléig nyúlik vissza, pontosabb meghatározásra azonban nincs mód. Még a naplóbejegyzéseket tartalmazó szöveg is mellőzi a dátumokat, így azzal kapcsolatban is csak feltételezésekbe bocsátkozhatunk, hogy mennyivel haladják meg az ezredfordulót a nyilvánvalóan valamikor a közelmúltban játszódó történetek. A térbeli elhelyezést részben a történelmi eseményekre tett utalások segítik elő, és tovább pontosítják – főleg a saját közegéből haza olvasó vajdaságinak – a specifikusan jugoszlávként és posztjugoszlávként azonosítható lét-helyzetek, valamint a helyi színekként dekódolható helyszínek és a fel-felvillanó szociokulturális közeg. A megszólaló énelbeszélők pozíciója gyakran periférikus, a kívülállás módoszatai változatosak, de visszatérő motívum a társadalomból való önkéntes kivonulás, elszigetelődés. A markánsan elkülönülő elbeszélői hangokban közös a sűrítettség, melynek köszönhetően több esetben évtizedeken vagy

generációkon átívelő történetek körvonalazódnak tömör formátumban. Az *Apátlanak* egy regionális, mikrotörténelmi szemlélet felé hajló albumként is olvasható, amely megközelítőleg száz év eseményeit öleli fel, pontosabban szemlézi. Éppen ez, a töredékekből is átfogó társadalmi és kulturális képet sikerrel megrajzoló kialakítás teszi, a nagy gonddal megformált és kidolgozott elbeszélői hangokkal karöltve, ezt a kötetet a kortárs vajdasági magyar irodalom kiemelkedő alkotásává.